

יוסי בר בון בשם ר' לוי כך היתה הלכה בידם ושכחוהו ועמדו השניים והסכימו על דעת הראשונים ללמדך שכל דבר שבית דין נותנים נפשם עליו סוף הוא מתקיים כמו שנאמר למשה מסיני ואמרו כי דמר מנא (דברים לב מז) כי לא דבר רק הוא מכס ואם רק הוא מכס למה שאין אתם יגיעים בו (שם שם) כי הוא חייכם אימתי הוא חייכם בשעה שאתם יגיעים בו הרי אדם יעסוק בכל כחו בצרכי שמים אע"פ שלא תהא מתקיימת מחשבתו אחר ימים תתקיים ומעלין עליו כאילו תתקיים על ידו: **תתתתעב.** כתיב (מלאכי ג יח) ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו הרי שנים שעסקו לקיים המצוה אחר מורה והוציא מממונו הרבה עד שעשה זה עובד אלהים ואחר נורמנה לו כלא מורה ובחנם זהו צדיק:

תתתתעג. אחד הלך לפדות שבויים והוציא מממונו הרבה והלך שם וכשהגיע שם במרחים גדולים לא הספיק לבא שם עד שבא אחד ופדאם בלא מורה וממון הרי זה שטרה הרבה והוציא משלו יותר זכותו גדול זהו עובד אלהים ואותו שפדאן בלי ממון או במעט ממון בלא מורה זהו צדיק הרי אחד שרדף אחר חבירו בחרב שלופה והנרדף נחבא ולא מצאהו הרודף ואחר היה מבקש אדם ולא להורגו אלא לתופשו כדי לחתוך ידו או אחד מאבריו שאין הנשמה תלויה בו וחתך לו אבר אחד דע לך כי בידי שמים בעולם הבא [ע"ב] נענש יותר אותו שחשב להרוג ועל זה לא אמרו (א) מחשבה רעה אינה מצרפה למעשה שהרי רדף אחריו ונמרה מחשבתו להרוג:

תתתתעד. (ח) כתיב (משלי ג ז) אל תהי חכם בעיניך ירא את ה' וסור מרע אל תאמר אם אעשה אותו זכות יכול לבא לחקלה שלי לכך לא אעשה אותו זכות וכן לא יאמר אם לא אעשה אותו דבר שאינו הגון לא יהא תקנתי שהרי (א) יואב ואביתר חשבו אם לא יעזרו לאדוניה לא יהיה תקנתם ונכשלו:

גם כאן כתוב ענייני צדקה.

תתתתעה. (א) כל שהרבים צריכין לו קודם להחיותו שהרי לענין טומאה ישמא משוח מלחמה ואל ישמא סגן אבל להחיותו משוח מלחמה קודם לסגן: **תתתתעו.** בירושלמי (א) אמר דמור [ר' יהושע בן לוי] בשם ר' אנשינוס [כסות אשת חבר וחיי עם הארץ] כסות אשת חבר קודמת לחיי עם הארץ מפני כבודו של חבר לא אמרו אלא כסות אשת חבר בחיי חבר אבל אם היה... זה להחיותו וזה לכסות אותו שלהחיות קודם הוא ואמו ורבו ואביו עומדין בשביה הוא קודם לאביו ואמו לרבו ורבו לאביו דוקא כשאשת חבר כחבר ושובה למקום ושובה לבעלה ושובה לשובים או כסות אשת חבר קודמת לחיי עם הארץ ודוקא מה שצריכה לכסות שאי אפשר בלא הכסות אבל להתקשט חיי עם הארץ קודם:

(ב) תקנ"ח ונכפל צמיון תתתתע"ח. ונכפל לקמן סי' תתתתתק"ט.

תתתתעג. (ב) קרושין ל"ט ב'.

תתתתעד. (ב) מלכים א' א' ד'.

תתתתעה. (ב) הוריות י"ג א' ע"ש.

תתתתעו. (ב) שם ס"ג ה"ד.

תתתתעז. ראובן היה עני ושלח לרב אחד בכתב תכתוב לארץ מרחקים שיתנו לי צדקה אמר הרב לעני אחר אם תחפזין אכתוב שיתנו גם לך אמר לא יתכן מפני שימעטו לאותו עני שביקש לך תחילה והוא יהודי טוב לכך אל תכתוב עתה שיתנו לי. כל גרמות של חסרון שאדם עושה לחבירו עתיד ליתן את הדין כאלו גול: **תתתתעז.ה.** לאחד נשלח כסף ממקום אחר וכתב זה הכסף ילון לחצי ריוח ויתנו הריוח לפלוני כל ימי חייו אחריו לעניים ואותו פלוני לא רצה לקבל אמר כבר נודע לעניים ואומרים פלוני נוזל אותנו וכבר יודעים העניים ואומרים מתי ימות פלוני כדי שיתנו לעניים מי שרוצה יתן לי מעט ביד ולא לצפות מריוח אבל אם לא יודע לעניים אחרים והכסף הרבה והריוח יהיה הרבה לא יהיה חושש ומנצח המוכתר שאדם מיד יתן המתכוין כשיש עני טוב שיתן לו הריוח ויתפרנס הרי טוב להלוות עבור ריוח:

תתתתעז. אחד בא אצל חכם אמר לו נדרתי עשרים לישרין לתת למי שיהיה נראה בעיני צדיק ושואל אני אם אוכל להריוח במעות עד שיבא שום אדם טוב ואתן לו אמר לו כן. בא אחר ואמר כדברי זה אמר לו אסור אתה להריוח אלא יהא מונחים בידך אל תריוח בהם בא שלישי ושאל לו כדברי אילו אמר לו הביאם מיד למקום שתמצא עניים טובים או תתנם מידך לצדיקים שבעירך שישמרו אותם עד שיבאו לידם עניים טובים אמרו לו תלמידיו דברין הולכים בשלשה דרכים למה חלקת דברך אמר להם כי למי שהוא צדיק ואני יודע כשיבאו לידו עניים טובים אני יודע שבשביל ריוח שלו לא יעכב המעות בידו ויתנם מיד להם לכך אמרתי תריוח בהם והוא נאמן שכל מה שיריוח לא יקח אלא שלו. לאותו שאמר אסור אתה להריוח ידעתי כי נאמן הוא ואם יבאו עניים שיתנם להם אם לא יריוח בהם ואם יריוח בהם אם יבא לו עניים יאמר אכתין עד שיבאו יותר טובים ועוד שאינו כל כך עשיר שמא לא יהיו לו מזומנים המעות כשיבאו עניים טובים. ולאותו שאמרתי תסירם מידך מיד שאינו נאמן לעכבם בידו ועוד קרוב לעירו מזומנים עניים טובים ועוד אם יוכל אדם לשלוח ליד טובים אפילו הם למקום רחוק אין לעכבם בידו כדכתיב (משלי כא כא) רודף צדקה וחסד אם אין עניים טובים בעירו שיתן לעיר אחרת, ומה שאמרו (א) מעשר עני עניין אחר הוא:

תתתתפ. [י"ה ק"ב] אחד נדר לתת לצדקה כסף כמה לישרים ואח"כ לא נתן לצדקה אלא עיכב כמה שנים והריוח הרבה באותו כסף ונעשה עני אותו היהודי וירד מנכסיו ואמר להם כיון שאני ירדתי מנכסיי אם אוכל לקחת ליהנות מאותו כסף אמר ליה לא תוכל לקחת כיון שלא נתתה אותו מידך ואמרו להם תלמידיו למה לא יקח כיון שהוא צדיק אמר להם אילו כשנדר נתן מידו ליד צדיק נאמן לתת לעניים ונעשה מי שנתנו עני ראוי להחזיקו מאותו כסף אם הוא קיים מאחרים אבל נדר ולא נתן מידו וחמא שעיקבו שלא נתנו אם אומר שהוא יתנה נמצא חוטא נשבר וכל אדם יחשוב שמא אהיה עני ואקח ולא יתן מידו לכך לא יתנה זה מהם ויתנם לתת לעניים טובים או יתנם לנאמנים שיחלקם לטובים:

תתתתפא. (ג) מעשה באיש אחד שהיה בידו ממון של צדקה הרבה ואמרו במסכת שקלים (א) אין מרויחין וכו' והביא האיש הצדקה עמו והפסידה

(ה) תתתתפ. (ג) תתתתפ. (ג) תתתתפ. (ג) תתתתפ.

(ה) ר"ל שכתוב ואכלו בשעריך ושבעו דברים כ"ו י"ב.

(ה) פ"ד ה"ג ובכתובות ק"ו ב': אין משתכרין בשל הקדש ולא בשל עניים. אבל כתב מוהרש"ל סי' רכ"ב שיותר להלוות מעות צדקה ברבית.

תתתתעט.

ספר חסידים

ונאברה והיה פשיעה שלו ולא שאל מוקני העיר ואחר שנים באותן דרכים הלכו מזרעו ונכשלו ונהרגו ומתו:

תתתתפג. כתיב (משלי כו ב) יהללך זר ולא פיך נכרי ולא שפתך יבקש אדם רחמים שלא יביאנו הקב"ה לידי נסיון אחד היה עשיר וראה אחד עשיר שנתן ממונו ביד בני אדם טובים להרויח לחצי ריוח ונעשו עניים ונעשה ששלחו באותו ממון לצורכם עד שיריחו וישלמו ואמר אותו שהממון שלו לאותו עשיר ראה מה עשו לי אותם טובים אמר העשיר לעולם לא הייתי עושה כהם אמר לו החכם אל תרין את חבירך עד שתגיע למקומו קל לך להלל את עצמך, לא היה זמן מרובה עד שהעשיר עשה יותר ברע מהם אמר החכם על כיוצא בזה הקב"ה מנסה לך שלא ישבח אדם את עצמו ויבקש שלא ינסה אותו הקב"ה (א) וכתיב (שם ו ל) לא יבוזו לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב. וכתיב (שם ל ח) ראש ועשר אל תתן לי וגו':

תתתתתפג. (ב) אחד אמר לחכם פלוני הלך לעולמו ואמר לי לתת כך וכך על פיך לעניים טובים למי אתה, אתה לפלוני ופלוני שהם טובים אם טוב בעיניך אמר לו החכם אם אתה הייתה רניל לתת לקרוביך ואתה רוצה להקל מעליך בממון של פלוני שנתן לצדקה כשהלך לעולמו ואתה עשיר דע כי עון הוא לתת שנמצא שאתה נוזל לעניים ואם אתה לא תמנע מלתת לקרוביך מה שהיית רניל הרי נחלוק להם ואם לאו לא נחלוק להם:

תתתתתפד. (ג) אחד היה לו כסף ואמר לחכם תחשוב למי אתה שיהא מצוה רבה אמר לו החכם לפלוני ופלוני שהם עניים וטובים וגמר בלבו ואמר כן יהיה למחר בא לפני החכם אמר לו יש עני אחד אם היית ממנע לאותם שאתמול אמרת כדי שניתן גם לאחר אמר לו כיון שאינו יותר טוב מאותם שאמרתי לך וכבר גמרתה אל תמנע לאלה אלא אם יש לך מעות אחרים תן לו ואל תמנע לאלה:

תתתתתפה. (ד) רב אחד שלח לקהילות שלוחו לשלוח לו צדקה וקודם שחזר שלוחו מת הרב והיה לרב יורש אמר לו הזקן ליורש מה ששלחו לאביך קח הכסף (א) ושלם מה שחייב אביך תפרע חובותיו ותחשוב כאילו הכסף בא ליד אביך בעורנו חי ותרע אם היה חי היה מפרנסם לכן תן להם:

תתתתתפו. כתיב (שמות לה ה) קחו מאתכם תרומה מאתכם משלכם מאשר אתכם למעוטי אם ראובן חייב לשמעון ועדיין לא שילם לו (א) אין לשמעון להקדיש אותו חוב לכך נאמר מאתכם ועוד עשיר שמלוה לעני מצוה עושה ואם היה מקדיש מה שביד העני נמצא מצוה הבאה בעבירה לכך אמר קחו מאתכם תרומה:

תתתתתפז. אחד הלוח מעות לעני שידע שחפץ לשחוק והיה דוחקו לפרוע לו אמרו

(ב) ספסל"ו. (ג) ספסל"ז. (ד) ספסל"ח.

תתתתתפב. (ב) כתוב בעקרים מאמר ג' פכ"ג: אין ראוי להמשיך אחרי הסכמת ההמון שהרי אנו רואים אותם מסכימים בכמה דברים בחלוק האמת וזה שהרי ההמון לא יבוז לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב משלי ו' ל' וזהו מוסכם אצלם ובלתי מגונה ואינו כן לפי האמת, אבל אם נמצא ישלם שבעתים כו'.

תתתתתפה. (ב) בסמ"ע חושן משפט סימן ק"ז סק"א: מכל מקום משום מצות עשה דכבוד אב ואם יש בו שגגאי הוא לאביהם שיהא בכלל לזה רשע ולא ושלם והם יירשו את ממונו ויאכלוהו ויחדו אלא יכבדו את אביהם וישלמו חובו ממה שהניח אבל כשלא הניח אביהם כלום אין בה מצות כבוד אב ואם שהיא דוקא בכמון של אביהם ואמנם.

תתתתתפו. (ב) כו' ישמעאל בבא קמא ל"ג א' וכוזהר ויקהל קצ"ח א': קחו מאתכם תרומה ולא מעושיק ולא מגזל ולא מגניבה, וכתב הרדב"ז ח"ב סי' תשל"ח שאם היה המקדיש שכיב מרע הקדשו הקדש, ואם היה לו שטר חוב והקדישו פסק הרמ"א ביו"ד סי' רנ"ח סי' שצריך כתיבה ומסירה כמו בהדיוט ועיין בש"ך שם.

לו והלא כתיב (שמות כב כד) לא תהיה לו כנושה אמר לא לחוטא הלויי מעותי ומצוה אני עושה שאקחם מידו:

תתתתפח. ראובן שהיה עני ואמר לשמעון שהיה עשיר תלוה לי ואם לא אתן עד אותו זמן אמכור חפצי בוול ואפרע לך ובא הומן ושמעון רואה שמוכר ראובן חפציו בוול כדי שישלם [ע"ב] לשמעון יאמר שמעון לראובן אל תמהר למכור בוול אע"פ שמכר בשביל שישלם לו לא תהיה לו כנושה מה שמוכר בוול כאילו הפסיד לו:

תתתתפמ. ביד ראובן היה חפץ אחר שקנה אותו בוול ושמעון היה צריך לאותו חפץ שביד ראובן אם קנה אותו בארבעים ואמר ראובן אם תתן לי חצי לישראל אמכרנו לך בדברים שאין בהם משום אונאה או אם יאמר אני יודע שיש בו משום אונאה אלא איני חפץ למוכרו אלא שתמחול לי זה ואני רוצה (א) שאותה חצי לישראל תתן אותה לעניים לפלוני שהוא עני ויהא לי זכות אין זה כמו שנוול אחר והגדילה נותן לעני אם הקונה עשיר:

תתתתין. צוה הקב"ה לתת לעניים ולהלוות להם כדי שלא יהיו עניים נכבים וברין הוא שלא להלוות לעני כי אם לתת לו אלא ידעה תורה כי פעמים מתבייש האדם לקבל אבל ררך הלוואה בדרך עשיר לעשיר שאינו מתבייש כך העני לא יתבייש ואומר אעמול ואטרח עד שאפרע כי רגילים המתקוטטים לומר הרי אתה מקבל מן הצדקה ויש לך הרכה לכך מתבייש אבל לזה אומר אפרע ואם היה מלוה בריבית הרי העני אומר אנה אקח הנשך מוטב שאננוב ואנוול ולא אצטרך לבריות וכתיב (משלי ו ל) לא יבוזו לנגב כי ינוגב לכן תלוה לו בלא רבית (דברים טו יא) פתח תפתח את ירך: **תתתתצא.** (ה) יש פעמים (א) הלוואה טובה מן המתנה ראובן צריך ביקש משמעון להלוות לו מעות בא שמעון מיד כשהלווה לו אמר לו במתנה אני נותן לך מכאן ואילך היה בוש ונכלם ראובן לשאל עוד לשמעון להלוות לו נמצא שטוב היה לו שלא נתנם לו זהו (תהלים מא ב) אשרי משכיל אל דל:

תתתתצב. (ב) הקב"ה גזור לכל צרכיו ויבקש האדם שיודמן לו הקב"ה בלא חטא ועון (ג) כי ליסטים כל מוונותם וצרכם בעון וכן וזנות שנא' (משלי ו כו) בעד אשה וזנה עד ככר לחם הרי צורכיהם לפי מחשבותיהם לצדיק בצדקה הנה נגזר לאדם כמה יחיה ויתפלל שיבא לידו בלא טרחו ובלא בושות וכלימה וביוון וכלא עון וכן ויונין וכן כל צרכיו. ואם תתן בעבור הקב"ה תעשה שיחשבנה לצדקה ואם הוא אומן תוכל לתת לו שלא יתבייש לעולם כיצד אם רוצה שום חפץ לקנות אם הפצתה לתת לו עשרים פשישים לך אליו ומוכרו לו דבר שישואל לקנות בוול ואתה תחקור מה חפצו לקנות ותמכור לו כפי מה שרגילותו שיוכל מיד למוכרו שירויה עשרים או אם מוכר שום חפץ תקנה ממנו ביוקר או לא ידע בעצמו החסד שעשיתה עמו וקיימתה (ויקרא יט יח) ואהבת לרעך כמוך שלא ביישתו אלא הצהלתה פניו ולעתיד לבא יצהילו פניך שנאמר (שופטים ה לא) ואוהביו כצאת השמש כנברתו:

תתתתצג. כתיב (ישעיה מו יב) הרחוקים מצדקה אם בא אדם לתת צדקה לעניים אז יוהר האדם שלא ימצא שם אדם כדי שלא יתביישו העניים:

(ה) תתתתת. (ג) ע"כ.

תתתתפמ. (ה) ר"ל כל מה שיקבל בעד החפץ כי הליטרא היא מאה דינרין כמו שאמרו בירושלמי תרומות פרק י"ד: וכמה לישראל עבדא מאה זינין פירוש זוזים. ועיין רמב"ם פי"ג מה' חובל ומוזיק ותשובות הריב"ש סי' כ"ז וערך ערך לפר.

תתתתצא. (ה) באדר"ג פמ"א: הנותן צדקה תבא עליו ברכה ותמלוח טוב ממנו. ויעיין סוכה מ"ש כי בירושלמי פאה פ"א ה"א.

תתתתצד. ראובן שאמר לשמעון תן אלה מעות ללוי ויודע שמעון שלבסוף ילכין ראובן פני לוי שיאמר לו אני עשיתי לו כך וכך יאמר שמעון לראובן אני אתן לך מעות ואתן לך חפצין אקבל ואתן לך שלא תאמר הוא רגיל להלבין פני ואם לא ימאן אז יתן שמעון ללוי כמו שאמר לו ראובן:

תתתתצד. ראובן שאמר לשמעון אני יודע שחכם אתה וצריך ליקח מירי מעות ליתן לאדם הנראה לך צדיק וצריך ויש לראובן קרוב צדיק וצריך ואין לו עור ממקום אחר (א) יתן לקרובו של ראובן שהרי ראובן כמחוייב לו ואם לאחר [דף קנ"ג] מהם קרובו של ראובן או קרובו של שמעון שיש לו שנותנין לו יתן לאחר שאין לו עור כי אין זכות כל כך שיתן לאותו שנותנין לו מוטב שיתן לאותו שאין לו עור אע"פ שאינו כל כך יודע ואינו צדיק כל כך כיון שאין לו מסייעים:

תתתתצו. (ב) אם ישאלך אדם הנה יש בידי מעות אתנם לסופר לכתוב ספר תורה או אתנם לעניים טובים שאין להם מלבושים אמור לו ישעיה אמר (שם) נח (ז) כי תראה ערם וכסיתו:

תתתתצו. ראובן שלח לשמעון חפץ טוב שיעשה בו מצוה וכן שלח לו כיון שאני יודע כך שאתה אם יהיה לך זה החפץ תעשה בו מצוה יותר ממני ובא לוי וביקש משמעון לתת לו החפץ אמר החכם שלא יתן לו שהוא לא יעשה מצוה כמוד ועל מנת כן נתן לך ועוד אפילו אם לוי היה עושה בו מצוה כמוד אם היה ראובן יודע שחתנהו ללוי לא היה נותנו לך הרי הוא כנול אמר לוי לחכם עד שאתה אומר לו שלא יתן לי אני אומר לך הנה שמעון רצה לתת לי אותו חפץ וכיון שמנעת אותו הרי אתה כנול אמר לו החכם אם היית מקבלו הרי היה כנול אצלך ששמעון לא היה ברצונו לתת לך הרי כאילו גולת את ראובן ואת שמעון (בראשית כ ו) ואחשך גם אנכי אותך מחטא:

תתתתצו. (ג) שאיל"ה. ראובן ראה את שמעון שהוא עני ושמעון מוציא בעבור מצות לזכות אחרים כגון שלא היה לקהל אתרוג וקנה ונתן להם או כיוצא בו ואם היה יודע ראובן שהיה שמעון מפור מעותיו על כך לא היה נותן לו כלום: **תתתתצו. (ד)** תשובה. אם שמעון היה נוהג לעשות כן קודם לזכות אחרים הרי גם כשראובן נותן לו אינו חושש אבל אם לא נהג כן קודם לא יתן:

תתתתק. אם נותנין לראובן שהוא צדיק ולכך נתנו לו הוא יכול לתת לצדיק אחר מזה שנתנו לו ולא לרעים (א) והנותן נותן על מנת שיתן לבני ביתו: **תתתתקא.** משומד שנתן לצדקה לעניים (א) מקבלים ממנו שהרי מיכה עשה פסל (ב) ופתו מצוייה לעוברים ושבים והאריכו ימיו:

תתתתקב. משומד אחר רצה ליתן מתנה מרובה לרב אחר אמרו להם אתה עני למה אינך מקבל ממנו והלא אליו נהנה מסעודת אחאב אמר להם הקביה הביא פרנסתו על ידי עורבים אם לא היו העורבים לוקחים מבית משבחיא דאחאב ולאחר שכבר נראה אליו לאחאב והיה אומר לו אנה לקחת מוונות מי פירנס

(b) פס"ט. (3) פס"ז. (2) פס"ח.

תתתתצד. (b) יעוין יו"ד סי' רנ"א ס"ח. (b) עיין לקמן סימן תתתתק"ב ומ"ש שם.

תתתתקא. (b) כן פסק ביו"ד סי' רנ"ג ס"ג דמקבלין צדקה מן המומר. (3) סנהדרין ק"ג ב.

אותך אם היה יודע שבכית צרפית היה ממיתה ואמר העורבים הביאו לי מבית מטבחיים שלך וידע שאמת היה שהיו המיהים שהעורבים לוקחים הלחם והבשר ולא יחשוד שום אדם שפירנסו ואמר החכם כיון שכתוב (משלי כא כז) ובה רשעים תועבה וכתוב (ויקרא א ב) אדם כי יקריב מכם בכס חלקתי ולא באומות אבל מקבלין קרבנות מן הגוים וכו' כדאיתא בשחיטת חולין (א) ומצינו שצוה לאיש האלהים שלא לאכול כי ירבעם וסיעתו נשתמדו והכהו האריה על שאכל לכך לא אקבל מן המשומר שום דבר: תתתקן. אם אדם אוהב את בנו אחד יותר מאחיו ולא מחמת שהוא טוב מאחיו אלא לבו אוהבו ביותר (א) אל יתן לו יותר נחלה מאחיו אבל אם הוא טוב יותר מאחיו בלא ידיעת אחיו יכול לתת לו יותר כי הוא עושה רצון הבורא יותר מכולם ויתן צדקה יותר ולכך ירבה לו:

תתתקן. לאחד היו לו שני בנים צדיק ורשע והיה נותן מונות לרשע ולא לצדיק כי הרשע היה אומר כל זמן שאחיה מספיקני לא אצא לתרבות רעה ואחרים אמרו לו לא תחמול על הרשע אלא על בנך הצדיק ועל זה חלוקים דוד ושלמה (א) דוד מינה שבואל על האוצרות כדי שלא יהא כהן לפסל מיכה (ב) ושלמה הסירו וחזר לקדמותו:

תתתקן. (א) ומניין אם החזקת בו אפילו [ע"כ] ארבע וחמש פעמים חוזר והחזק בו ת"ל (שם כה לה) והחזקת בו יכול אפילו אתה מפסידו לתרבות רעה ת"ל (שם שם) עמך ואפילו אם הוא אביו אם נותן לו מסייע לעובדי עבירה הוא לפי שהוא גורם ואפילו נותן לו לאכול ומצר אחר באים לו מעות שהוא נותן לתרבות רעה:

תתתקן. (ב) שאלו לחכם ראובן עשיר היה מהנה ממנו לאנשים שאינם מהוננים ומצליח אמרו לו אם היה מהנה לטובים או היה כל אשר לו מצליח יותר שמע להם והיה מהנה לטובים צדיקים והיה ראובן יורד מנכסיו וכשהיה נותן לרעים היו נכסיו מוצלחים אמר להם החכם עוד תתמהו יותר כי יש עשיר כשעושה עוולה יצליח ובשאר עושה מעט עוולה מיד נפרעין ממנו כדי שלא יעשה יותר אבל לאדם רע כשיעשה טובה ירדו מעשיו ויתמעצו נכסיו וכשיעשה רעה יצליח כדי שיעשה יותר רעה כך ראובן לפי שהקב"ה אינו חפץ בטובתו רע בעיניו שהצדיק יהנה ממנו לכך ירד מנכסיו כדי שלא יעמוד לו זכות הנאתו של צדיק וכשעושה לרעים טובה יצליח כדי שלא יהא נחשב לו לזכות (ג) ואשר כתוב (בראשית ל כז) נחשתי ויברכני ה' בגלליך והו' (משלי טו ו) ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלם אתו כי הקב"ה היה חפץ שיוולדו ליעקב בניו שלא בארץ כנען כדי שלא ילמדו ממעשה ילדי כנען אבל בני השבטים נולדו שם כי כבר ילמדו ממעשה השבטים צניעות וגמילות חסדים ולכך (ג) (בראשית כה ו) וישלחם מעל יצחק בנו בעדנו חי קרמה אל ארץ קדם כדי שלא ילמדו ממעשה כנען ושלא יתחתנו בהם:

תתתקן. (א) רבי חמא ב"ר חנינא ור' הושעיא רבא הוו מיטיילין באילן כנישתא דלוד אמר ליה ר' חמא ב"ר חנינא לר' הושעיא רבא כמה ממון

(ה) סכ"ט. (ג) ע"כ. (א) כעין זכ לעיל סיון ספ"ט.

תתתקן. (ה) ד' א' ועיין שם ח' א'.

תתתקן. (ה) שבת יו"ד ב': אל ישנה אדם בנו בין הבנים ויעיין חו"מ סי' רפ"ב.

תתתקן. (ה) בבא בתרא ק"י א'. (ג) ירושלמי ברכות פ"ט ח"ג.

תתתקן. (ה) ספרא פרישה בהר פרישה ה'.

תתתקן. (ה) ירושלמי שקלים פ"ה.

ספר חסידים

שקעו אבותי כאן אמר ליה כמה נפשות שקעו אבותיך כאן לא הוון בני אינשא דילעון באורייתא ר' אבין (ב) עבדון ליה תרעא לסידרא רבא נחיה ר' מני לנביה אמר ליה חמי מאי עבדייתא אמר ליה (הושע ח יד) וישכח ישראל את עשהו ויבן היכלות לא הוה בני נש דילעון באורייתא הרי מי שיש לו ממון לא יאמר אעשה בית הכנסת ובית המדרש אלא יתן לצדיקים שיעסקו בתורה (ג) ולא לאותן שנורסין קושיות כרי שיהו העולם סבורין שידוע כל התלמוד ולא עסקן אלא ראו קשיות ונירסות להראות חריפותם אלא יתן ליראי ה' הלומדים לקיים המצות:

תתתתקת. **החכם** צוה לבניו ולתלמידיו שלא (א) לקנות תבואה להרויח כי כשתמכר ביוקר הוא שמח שמח שמתייקר כרי שימכור תבואתו ביוקר וכתוב

(משלי יז ה) שמח לאיר לא ינקה שבעבור תקנתו אינו חושש בתקנת רבים:

תתתתקמ. (ג) **אחד** היה קונה תבואה הרבה והיה מוכר לעניים ברעב כמו שקנה אמרו לו שמח לאיר לא ינקה אמר כיון שאני נותן לעניים כמו שקניתי ויש עניים שבתנם אני נותן להם ולכך איני שמח ביוקר ויש שאני מלוה להם שישלמו לי בתבואות כשהיה בול:

תתתתקנ. (ג) **הדר** בחצרו של חבירו שלא מדעתו ויש בתים וחדרים לו שם ואין צריך להם לשום דבר ואיש טוב דר בהם וזה נהנה וזה אינו חסר ואינו רוצה להשכיר לאחרים להיות שם וסקבל עני וטוב שם לארץ יתכן שיקח ממנו שכר כיון שאינו מוסיף ולא מחסרו דבר ויהיה לו זכות וכן שבט יהודה קבלו לשבט שמעון להיות בעריהם (א) עד שמלך שאול והוציאו לארץ והוציאו וקורם לכן לא נתנו להם כלום:

תתתתקיא. (ס) **כתיב** (דברים כב ח) ולא תשים דמים בכיתך אחד היה מתקן מפתח לחדרים שלו שאותם שבפנים לא היו יכולים לפתוח

ונשרף הבית ולא יכלו לצאת ונאבדו המפתחות ונשרפו הנפשות שבתדרים מיו שיש לו אורחים לא יסגור שלא יוכלו לצאת לעשות צרכיהם כי (א) שמואל הענישו רב על כך ואם יש נשים (ב) ויש שם אנשים שאינם הגונים יסגור מבחוץ:

תתתתקיב. (א) **רבי** ינאי ור' יונתן הוו יתבין אתא חד בר נש ונשק רגליה דר' יונתן אמר ליה ר' ינאי [דף קנ"ד] מה טיבו הוה שלם לך מן

יומיו אמר ליה חד זמן אתא קבל לי על בריה דיווניניה ואמרית ליה איזיל צור כנישתא עילוייה ובזיתיה כו' אמר ליה ועדיין את לוו חור ביה ר' יונתן וקבעה שמועה מן שמה. אתא ר' יעקב ב"ר אחא ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן שכופין את הבן

(ה) תתתתק"ז. (ג) תתתתק"ב. (ב) תתתתק"ד. (ד) כעין זס לקמן סימן תתתתל"ט. (ס) תתתתק"ח. (ו) תתתתק"ז.

(ג) צ"ל עביר אילן תרעוייה לסידרא רבא אתא ר' מנא כו'. (ב) מעין דברי ר"ת בספר הישר סי' תקפ"ו: אך אמרתיו מן המפלגים הוא, ובתשובת ריב"ש סי' רע"א: הדיון אינו צריך שידע כל המדות התוס' ולמרמי דיקלי ולמזקא להו ואין לו לידע כ"א הפסקים כו'.

תתתתקת. (ב) כעין שאמרו בבא בתרא צ"ב: אוצרי פירות כו'.
תתתתקי. (ב) בדברי הימים א' ד' ל"א: אלה עריהם עד מלך דוד, ופירש המיוחס לרש"י: כשהרבו בני יהודה עשו תרעומות על בני שמעון ורצו לגרשם מארצם כו' ומשם דוד באו שבטו לשאול מבני שמעון את ארצם שהשאילו להם והלך דוד וגרשם כי שאול לא חשש בכך מפני שנאת דוד שהיה מיהודה כו'. וראיה לדבריו כי צ"ל היתה בימי דוד לאחת מערי יהודה כמ"ש שמואל א' כ"ו ו' ולכן צ"ל בדברי רבנו: עד שמלך דוד.

תתתתקיא. (ב) שבת ק"ח א'. (ג) עיין מסכת דרך ארץ רבה פ"ח: כך עושים לבני אדם שכמותך.

תתתתקיב. (ב) ירושלמי פאה פ"א ה"א ובבלי כתובות מ"ט ב' ולפינו: ר' יונתן ור' ינאי.

לזון את האב אויל צור כנישתא (ב) מכאן שאדם יכול לסגור בית הכנסת לעמק שיחנה צדקה לעניים ולבייש את מי שאינו רוצה לתת:

תתתקין. כתיב (משלי כב כב) אל תגול דל כי דל הוא (א) למה נאמר כי דל הוא אלא שלא יגרום נזל שיהא דל אע"פ שלא יגזול ביד במקום אחד עשו הקהל חרם לעשות צדקה והיו מקצת מן העשירים יחידים שיצאו מכית הכנסת וסבורים כיון שיצאו שלא יהא חרם עליהם אמרו חכמים הרי הם בחרם אם לא יקיימו לא חששו והיו מקצת מן היוצאים אומרים מזה הענין אנהנו נאות לכם לתת עשרה מן הליטרא ויהיה הרבה מן הצדקה אמרו להם לפי שאחם יודעים שזה אין יכולים לעשות לכך אתם אומרים כך לעשות אבל אנהנו עשינו דבר שיכולים לסבול ונוכל לדעת העובר על החרם מי שילוח ליטרא או יחליף זקוק לתת פשוט ואם היינו רוצים לעשות כדבריהם לא הייתם מתרצים רק לבטל עשו ולא היו ימים מועטים עד שאותם שיצאו לקו בממונם גם מי שהתפללו שניהם לקו בממונם:

תתתקיד. ראובן היה נותן פרנסה ומוזנות לקרובי שמעון ושמעון לא היה לו יכולת לתת לקרוביו ושמעון עוסק ורגיל לדבר במעשה הקהל והנה ראובן מסרב בקהל ואינו רוצה להיות בהסכמת הקהל ואמרו קרובי שמעון לשמעון אם תדחק את ראובן כמו שאתה עושה למסרבי הקהל או לא יתן לנו שום דבר במוזנות ולא נדע כמה להיות והחניף שמעון לראובן ולבסוף (א) אמר שמעון בעבור אותו עון שנרמס שהחנפתי אותו איברתם מוזנותיכם וחילול השם גרמתם לי:

תתתקטו. אדם שהוא קסרן ואמר לאשתו דעי לך אם תתני שום דבר לצדקה אכה אותך או יקניטנה כיון שהוא יודע הנבאי שאין רצון הבעל (א) לא יקבל ממנה אפילו מתנה מועטת אבל אם נזרו חרם בכך וכך הליטרא והבעל עובר על החרם חתן היא ותבא עליה ברכה ואם נגב הבן או אשתו ישיבו ואם עובר חרם והבן יודע שלא יאמינו בו הקהל אם יגיד להם מה יועיל ודוד שקיבל מאביגיל (ג) אע"פ שלא היה רצונו של נבל שתתן לדוד כיון שהוא איש רוע מעללים ונכלה ידבר הרי הוא כשלל האויבים ועוד דוד עשה טובות רבות לנבל כמו שאמרו הגערים לאביגיל הרי כאילו חייבת לו:

תתתקטז. לא ילך נבאי צדקה בית יד שלו כפול ונראה בזרועו כאילו מעות בו אע"פ שאין בו כלום שנאמר (במדבר לב כב) והייתם נקיים מהי

ומישראל ומה ח"ל מישראל מלמד (א) שלא יביא אדם את עצמו לידי חשד:

תתתקין. שני צדיקים היו אחד היה נוהן בכל שבוע דבר קצוב כפי השנת ידו וחבירו היה נותן בפעם אחת אמר מוטב שאחך בפעם אחת כדי שאצטער אני שאחך הרבה ביחד (א) ולפום צערא אנרא ועוד העני יקנה חבואה בקציר בזול אמר חבירו אם אתן ביחד יצאו לו מתחת ידו ואחר כך לא יהיה לי כלום

(ב) תתקטז. (ג) ע"כ.

(3) וכן כתב הט"ז יו"ד סי' ר"מ סק"א דרוקא כפיה גדולה אין עושין אבל כפיה קטנה כופין אע"פ שמתן שכרה בצדה.

תתתקין. (6) בילקוט משלי פרשה כ"ב. אל תגזול דל וכי יש לו כלום אלא אם היית רגיל לפרנסו וחזרת בך ואמרת עד מתי אני מספיק לזה ואתה מונע שלא ליתן לו אם עשית כן כאילו אתה גוזל.

תתתקיד. (6) חסרון הניכר יש כאן וצ"ל: לא נתן ראובן להם אמר שמעון כו.

תתתקטו. (6) כן כתב הסוד בשם אביו הרא"ש ד"ל בשו"ע יו"ד סי' רמ"ח.

תתתקטז. (6) שקלים פרק ג.

תתתקין. (6) אבות פ"ה מכ"א.

ליהן ועוד יותר טוב שאתן בפרוטרוט כדי שלא יפזר מעותיו אבל אם העני יכול לקנות בוול ביהר לרברי הכל יתן לו ביהר שמא אחר כך לא יוסיף עוד לתת ושמא אם יתן מעט שמא יתחרט וזה אמר הרי כתיב (תהלים קו ג) עשה צדקה בכל עת: תתתקית. שני עניים היו והוצרכו לקבל מן הצדקה והיו בני אדם הנונים נותנים להם בסתר לבסוף נעשו העניים עשירים ולא כל כך עשירים והיו להם אחים עניים והיו אותן שני עניים שנתעשרו מתוכוחין ביניהם [ע"ב] זה אומר אין לי יכולת לפרנס אלא אם אתן לאותן שנתנו לי בימי דלותי לא אוכל לתת לאחיי ואיך אהיה כפוי טובה ואע"פ שכתיב (דברים כג ז) לא תדרש שלמם ושבתם נבי בני עמון ומואב (א) בא דוד ודרש לשלום חנון בן נחש כי אביו נמל לו טובה ולא רצה להיות כפוי טובה וכתיב לא תחיה כל נשמה (ב) וישראל החיו רחב ומשפחתה (ג) ואיש שבנה לו ומשפחתו שלחו (ד) ודוד החיה עמלקי לפי שלא רצו להיות כפוי טובה אמר חבירו מאהר שלא נתכוונו אלא לשם מצוה ואילו היה לאותם שנתנו לנו אחים עניים לא היו נותנים לנו לכן עתה שאין לי אלא לפרנס אחר מוטב שאתן לאחי וכתיב (ויקרא כה לו) וחי אחיך עמך וכתיב (משלי יא י) ועוכר שארו אכורי לבן אתן לאחי ובוזה לא אהיה כפוי טובה:

גם כאן כתוב עניין כבוד אב ואם:

תתתקית. כתיב (שמות כ"ב) כבד את אביך ואת אמך וכתיב (משלי ג ט) כבד ה' מהונך כבד ה' מהונך אם יש לך תכבדהו בלקט שכחה ופיאה תרומת מעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני חלה ועשה סוכה לולב שופר ותפילין ציצית מאכיל רעבים משקה צמאים אם יש לו חייב אם לא לא אבל כיבוד אב בין יש לו בין אין לו אפילו אתה מסבב את הפתחים אתה מכבד את אביך ואת אמך כל זה בירושלמי במסכת פיאה (א) שמחמיר בכיבוד אב ואם ואפילו לחור על הפתחים:

תתתקב. (ב) אחד היה עשיר ובנו היה עשיר והאב עצרן במאכל ומשחה שלו אמר לו החכם לבן אע"פ שיש לאביך כיון שהוא עצרן תוכה בו (א) ותאכילהו ותשקהו משלך ותכסהו:

תתתקבא. (ג) אחד היה מפרנס את אחיו ואת אחותו ואת בניה והיה נותן בקערה אחת להם לאכול ואותו האב שהיה מצפה לשולחן אחיו היה מניח לאחותו ולבניה לאכול הבשר והוא היה אוכל רק התבשיל והמרק והירקות כדי שיהא לו זכות בכל עת לאחר שנים לקח אשה וילדה לו בנים ובנות כשנרלה בתו והיתה אוכלת עמו. ככל אשר עשה הוא עם אחותו ועם בניה כן עשתה לו בתו ועוד היתה מתקנת לו מאכל טוב ולא היתה בתו אוכלת אלא מה שנשאר מאביה לאחר שהיה שבע היתה אוכלת מה שנשאר לו:

(b) חקק"ב. (ג) חקק"ב.

תתתתקית. (b) שמואל ב' י'. (ג) יהושע ו'. (ג) שופטים א'. (ד) שמואל א' ל'.

תתתתקית. (b) פ"א ה"א.

תתתתקב. (b) דברי רבינו צ"ג דהלא אמרו כתובות ס"ז ב': יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקטין לו ומאי אילמא דאב הלא קי"ל משל אב? ויעניין שאלות לר"א גאון פרשה יתרו שרענו ג"כ שאין הבן מחוייב לתת אם יש לו להאב. ויעניין לעיל סימן י"ח.

תתתקכב. (ב) מי שיצא מעיר שאביו ואמו שם והוא במקום סכנה ואביו ואמו מתענין או בלא תענית מצטערין מצוה על הבן מיד שיכול להשכיר שליו מיד וישלח כתב לאביו ולאמו שכבר יצא ממקום סכנה ובא למקום שרצה ללכת ואל יצטערו ואל יתענו עוד:

תתתקכג. (ג) אחד היה מכבד את אביו ואת אמו והיו לו אחים ואחיות והיו מתקוטטין עמו והיה מקללן ומכעיסן והיה לאביו ולאמו צער אמר לו החכם אתה מכבד את אביך ואת אמך ואתה מצערן אילו היו קללותיך ועונשיך מתקיימין היו אביך ואמך צעורין (א) (בראשית מב כב) וגם דמו הנה נדרש וגם דם אביו ובעשו נאמר (שם כו מא) יקרבו ימי אכל אבי ואהרנה את יעקב אחי (ב) ובחיו לא רצה להורנו שלא יצטער אביו לכך אל תצער אביך לקלל את זרעו בחיו וגם לאחר מותו יש לו לאדם לחשוב אילו היה אבי חי היה מצטער אבי גם אחרי מותו לא אקלל כי הנשמה רוח האדם לאחר מותו יודעת כל מה שבוה העולם נגזר שהרי בעלי כתיב (שיא ב לג) לאדיב את נפשך וזה היה לאחר מותו:

תתתקכד. (ד) אם יהודי טוב ויש לו אב רע ויש לו בושט כשמוכרין אותו לפניו אל תזכירו לפניו שלא תצערנה ואם אותו הטוב יהודי טוב מזכירין אותו לטוב ובאותו דבר היה רע (משלי כו ה) ענה כסיל כאיוולתו (שם כא כט) העו איש רשע בפניו (יחזקאל טו ב) הודע וגו' את תועבותיה ושלא יבא לירי מחלוקת או תאמר לו (ישעיה ה כ) האומרים לרע טוב ולטוב רע:

תתתקכה. (ה) איש אחד בא לעיר ראה שהיו מכבדין בחרו אחד בעבור אביו שהיה טוב אמר הנכנס לעיר לטובים הניר אביו היה טוב וזה בנו רע אין לחשות במקום חילול השם ואם יש עשיר שהוא טוב ואביו היה במלאכה בווייה ואם יזכירו את אביו בפני בנו שהיה במלאכה בווייה יתבייש אל תזכירו ואם בחיו של העשיר מניח אביו במלאכה בווייה הרי אינו טוב למה אינו עוזר את אביו ואם הבן חפץ לתת לו כל צרכו והאב [דרך קנייה] אינו רוצה לעוזב מלאכתו ומבייש את בנו האב חושא בבנו (א) אע"פ שזה מוחל לזה אין מחילה ומה שאמרו האב שמחל על כבודו כבודו מחול בדיני אדם (ב) אבל בדיני שמים חייב:

תתתקכו. (ו) ראובן רצה להכות את שמעון אחיו ובא יעקב אביו ואמר לראובן תכני ואמחול לך ואל תכה את שמעון כי אם תכה אותו לא אמחול לך אע"פ שנראה בעיני אדם שעון שיכה את אביו בלא חבורה בדיני אדם רע יותר אבל בדיני שמים כנגד הצער של אביו זה יותר תדע שהרי דוד נשבע (ש"ב יב ה) שבן מות האיש ואת הכבשה ישלם ארבעתים (א) ולמה אם העשיר יתן לעני עושר למה יהיה בן מות אלא כנגד הצער שהיה לאיש רש לכך בן מות וכתב (ב) (בראשית מב כב) וגם דמו דמו של אביו שנחסר:

תתתקכז. (ז) אדם שיש לאביו כינוי שם לגנאי לא יאמר לו אדם שם אביו. (כבר) היו חכמים יושבין בא אחד ושאל אם הבן מכה את אביו

(ב) תקע"ה. (ג) תקע"ב. (ד) תקע"ג. (ה) תקע"ד. (ו) תקע"ז.

תתתקכח. (ב) בראשית רבה פצ"א: דמו וגם דם הזקן. (ג) שם פרשת ס"ז: בא לו עשו במתינה אמר מה אני מכריע את אבא אלא יקרבו ימי אכל אבני.

תתתקכח. (ב) זה קאי על דלעיל שהבן הניח לאביו לעשות מלאכה בווייה. (ג) הרדב"ז ח"א סימן תקכ"ד כתב דנפטר הבן לגמרי רק יאם מוחל לו האב והבן מכבדו מקיים מצות כיבוד.

תתתקכח. (ב) ר"ל שישלם לו תשלומי ארבעה. (ג) בראשית רבה פצ"א.

(א) לאחר מות האב סמור ואם מקללו חייב ואם מת האב ועושה בו חבורה ודם יוצא אינו חייב מאי שנא אם בעבור ביווי שמקללו גם זה ביווי שמכרה לאחר מותו מקלל לאחר מותו מועלת הקללה שיש היוק לאב לנשמתו מה שאין כן בהבאה:

תתתתקכח. (6) (א) והא אמר אביי איהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסים
 כרבן שמעון בן נמליאל בריה שאני וצורבא מרבנן שאני:
 תתתתקכט. (7) אחד עשיר אמר לבנו קח אשה פלונית ואחן לך כך וכך לקחה
 ולא רצה לתת לבנו אמרו לו תתבעהו לדין שאינך יכול

ללמוד מסני שאתה שרוד למונות אמר איך אצער את אבא אמרו לו והלא (א) אמר אבוי ליכא דניזול דנסביה עיצה לרב הונא דליגרישה דרבייתו ותתבע כתובה מאבה וליהדר ניהליה אמר החוב ההוא היא תתבע אבל הכן אינו חובע ואני לא אתבע את אבי לדין ועוד לא יתכן שיגלגל שבועה על אביו כאילו גורם קללה לאביו ואם נפשך לומר בעושה מעשה עמך זה אין ידוע לבני אדם לכך לא אצער את אבא:

תתתתקל.ג) אחד היה עשיר והיו לו בני בית הרבה והיו נזנבים ממנו של עשיר
ובנו האחד של עשיר היה יודע והיה אומר לאביו והלא נזנבים

לך הכל ולמה לא תזהר מהם ולא היה מאמין לו והיה גוער אותו כיון שראה הבן שהיו גונבים לו אמר הבן אגנוב לאבי הכל שאם לא אקח הם יגנובו לו הכל וישאר אבי ערום מבלי כל ויהיה לבויון וגנב לאביו על מנת כשהיה עני לפרנסו ולשמור לאביו ונשאר אביו ריק מסוגו שנגבו לו אמר הבן לחכם כשראיתי שנגבו ואמרתי אם אמתין עד שינגבו הכל ישאר אבי לבויון אמר החכם אמור לאביו שנגבת לו וימחול לך ותחזיר לו הכל אמר אם אני אניד לאבי הוא יחשוד אותי שנגבת לו את הכל ויקלל ולעולם לא ימחול ואם אחזיר לו מה שנגבת לי יאמר לעולם לא אמתול לך עד שתחזיר לי הכל ולא יאמין לי אמר לו מכל מקום תשיב לו אמר לו אם אשיב לו יגנובו לו והבורא יודע שלא נגבתי לצורכי אלא שירדתי שינגבו לו הכל ואמרתי מוטב שאגנוב לשמור לאבי כי ידעתי שיבא לירי עניות שאם אשיב לו הכל יגנובו לו ואשר הם נגבו וחושד אותי ולא יאמין אמר לו אם כן תפרנסו כיון שאין לו חכמה לשמור ותוציא עליו כאלו היה הממון בירו ותכמה עשית מוטב שיהיה לו מה שבידך לכלכל את שיבתו:

תתחתקלא. ד) (א) אבידת רבו קודמת לאבירת אביו זהו כשאין אביו משכיר לרבו אבל כשאביו משכיר לבנו רב והרב לא היה מלמדו כחנם אז אבירת אביו קודמת ואם הרב לא היה רוצה ללמדו אלא בשכירות ויהודי או יהודית נותן השכירות ללמדו אבירת בעל הנותן השכירות קודם:

תתתתקלכס) לא יחטא האדם לאחר מות האדם בשביל אבותיו אם היה יודע שאביו לא עשה פירושים אותו ספר ואביו צוה לו תכתוב שמי עליהם שאני עשיתי פירשתי אותם [ע"ב] ובחיינו אמר לו אותו פלוני עשאת ואני רוצה שתכתוב שמי עליהם כדי שיאמרו עלי וצ"ל לא יכתוב הבן) אלא שם פלוני שעשאת

(א) סק"י תקפ"ג. (ב) תקפ"ד. (ג) תקפ"ה. (ד) תקפ"ו. (ה) תקפ"ז. (ו) יעזר לעיל ס"י תתרכ"ב ונש"פ.

תתתקכז. (ב) סנהדרין פ"ה ב'.

תתתלככת. (ב) בבא בתרא קע"ד ב'. ונראה כי סימן זה שייך לאחר סימן שאחר זה.

תתתתלבט. (b) שם שם.

תתתקלא. (ב) מובא זה ביו"ד סי' רמ"ב סל"ד בהג"ה.

וכן דורש בספרי (א) (דברים יט יד) לא תסיג גבול רעך אשר נכלו ראשונים שלא יאמר דברי ר' אליעזר לר' יהושע ומה שאמר ר' יהושע שלא יאמר בשם ר' אליעזר ואם יאמר דברי ראובן בשם שמעון או שלא אמר בשם אומרו הכל בספר הכבוד: תתתקלג. (א) כתיב (ישעיה נה ה) שם עולם אתן לו אשר לא יכרת אמר ר' תנחום דרש בר קפרא בצפורי זה ספר דניאל שנקרא על שמו לפי שיאמרו וציל ומטיבין לו באותו עולם מכדי כל מילי דעזרא נחמיה בן חכליה אמרינהו ונחמיה (ב) מאי מעטא לא איקרי על שמיה ההוא סיפרא אמר ר' ירמיה בר אבא לפי שהחזיק טובה לעצמו שנאמר (נחמיה יג לא) זכרה לי אלהי לטובה דוד נמי מימר אמר (תהלים קו ד) זכרתי ה' ברצון עמך (נ) דוד לא אמר הכי רב יוסף אמר מפני שסיפר בננותן של ראשונים הרי לא יתכן שיאמר הצדיק להקביה תזכור לי לטובה מה שעשיתי כך וכך ואשר מביא ביכורים אומר (דברים כו יד) שמעתי בקול ה' אלהי עשיתי ככל אשר צויתני כדי שיוזהר מכל אלה שאם לא עשה כזה לא יוכל להתודות ויכול הצדיק לומר רבונו של עולם אתה יודע שבוה אני מזכה את הרבים תחייני בעיבורם ואם (פ) רואה אדם שעשו לו רעה ומספר בננותם אם יש צדיק ביניהם אין לומר אתם עשיתם לפי שכולם מצרף (ד) שהרי אביה המלך חשר את ירבעם ואמר (דהיב יג ח) ועמכם ענלי זהב (ה) והיה אחיה השילוני ביניהם (ו) וכן נחמיה בפתח (ז) והיה דניאל ביניהם צדיק נמור לכך לא נקרא הספר על שמו: תתתקלד. (ג) כתיב (תהלים טו ד) את יראי ה' יכבד כרי שיהו דבריהם נשמעים הרי (א) שמואל מכבד היה את מור עוקבא כדי שיהו דבריו נשמעין בדין כלומר הוא גדול ממני ובקי מסני בדין ומור עוקבא היה מכבד שמואל לעניין תורה כדי שיהו דברי שמואל נשמעין ולכך (ב) יהושפט מלך יהודה היה מכבד תלמידיו חכמים אבל בדבר שיש להם בשת או בדבר שיש להם למורה כגון התלמיד מאד הגון ואינו הפץ שישמשנו ויעברנו עבדו אלא הוא רוצה לשפוך מים על ידיו ולרחוץ רגליו ולחלוץ מנעליו או הרב אינו רוצה שישמשנו התלמיד אפילו אין לו עבד לרב ונוח לו שהוא בעצמו יעשה או לא יקבל מצות התלמיד שבעל כרחו עושה ואף חוטא שמצערנו וכן האב והאם:

תתתקלה. מה (א) שרבן גמליאל עשה היכירא בינו ובין ר' מאיר ובין ר' נתן כי אמר אעשה לי מעלה גדולה כדי שיעשו העולם מה שאצוה להם (ב) ואותו שנדר לאשתו שתהא רוקקת על ר' שמעון ולא רצתה ועל ר' יהודה רקקה לפי שאמר אם אשמע לזה לא יהיו דברי נשמעין לדברי תורה מפי:

(ב) עד סוף הסיון ונחנך לנזיל סחמכע"ג. (ג) ספ"פ.

תתתקלב. (ב) דברים פוסקא ק"ח. (ב) סנהדרין צ"ג ב'. (ג) ענין רש"י פסחים ב' א' ד"ה עד צאת וביצה כ"ו ב' ד"ה אין ובוזתר ויצא ק"ס ב': כגון עזרא דאמר זכרה לי אלהי לטובה והפסוק הזה הוא בנחמיה י"ג ל"א כמו כן בסוכה ל"א א': וכן בעזרא אומר צאו החר וגו' והוא בנחמיה ח' ט"ז. (ג) לפנינו: דוד רחמי הוא דקבעי. (ד) בבבא שית רבה פס"ה וע"ג. ויקרא רבה פל"ג. (ה) במדרש שם אמרו: על שקרא את אחיה השילוני בן בליעל. (ו) סנהדרין צ"ג ב'. (ז) שם אמרו: ואף על דניאל שגדול ממנו ע"ש.

תתתקלד. (ב) מועד קטן ט"ז ב'. (ג) כתובות ק"ג ב'. (ב) הוריות י"ג ב' ולפנינו: ר' שמעון בן גמליאל. (ג) בגדרים ס"ו ב' שתשמעו מהתבטול לרבי יהודה ולרבי שמעון רבי יהודה טעים כו' ר"ש לא טעים אמר וימותו כל בני האלמנה ואל יזו שמעון ממקומו ויותר לא אדע מקור לדברי רבינו וענין ויקרא רבה פרשה ט' ודברים רבה פרשה שופטים. ומאשר כי שם בגדרים הוזכר ג"כ עד שחרוק ברשב"ג לכן נתחלק לו לרבינו.

תתתתקלו. (א) תא שמע דאמר רבה בר בר חנה סה לי ר' יונתן בן אלעזר זקן אחד היה בשכונותינו ור' שמעון בן לקוניא שמו מימי לא עברתי לפניו פעם אחת עברתי לפניו אמר לו שב בני שב חלון זה מום קבוע לשחוט עליו וזהו נחש שאמרו חכמים אע"פ שאמרו אין אדם רואה מומין לעצמו אבל מורה הלכה לתלמידיו ותלמידים מורין לו איני והא אמר רב הונא כל תלמיד חכם שמורה הלכה ובא אם קודם למעשה אמרה שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו איהו נמי מורה ובא הוה מעיקרא. הרי כשיש זקן בשכונה לא יתכן לבחור לעבור לפניו וכתוב (איוב כט ח) ראוני נערים ונחבאו וישישים קמו עמרו אם יש תלמידים חכמים שידעו לעניין איסור והיתר יניד לאחרים שמא יצטרך לדבר ויאמרו לו אם קודם למעשה אמרה שומעין לו:

תתתתקלו. כתיב (משלי ג' טז) אורך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד וכתוב (איוב יב יב) ביישיש חכמה ואורך ימים תבונה אע"פ שהיה (א) רבי מקרב את העשירים נותני צדקה (ב) וריש לקיש ור' [רף קנין] חייא בר בא שהיו מקרבין את העשירים נותני צדקה אבל אם בא חלמיד חכם שלומד לשמה אותו היו מקרבין יותר שנאמר (שם כח יז) לא יערכנה זהב וזכויות תלמיד חכמים שלומדים לשמה כדי לקיים מה שלומדים בימין אבל שנותנין צדקה לעניים בשמאל (קהלת י ב) לב חכם לימינו (דברים לג ב) מימינו אש דת למו ולב כסיל לשמאלו אחד עושר וכבוד הנאת העולם הזה כי ימין עולם הבא שנאמר (תהלים טז יא) תודיעני ארה חיים שבע שמחות את פניך נעימות בימיך נצח נצח בנימטריא על"ם הב"א (שמות ג טז) זה שמי לעלם עלם הבא בספר הכבוד:

תתתתקלה. כתיב (שם כג ב) הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכינתי וכתוב (שם שם כג) כי ילך מלאכי לפניך והביאך אל האמורי והחתי והפרזי והכנעני החוי והיבוס וכתוב (שם יד יט) ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מחנה ישראל וגו' ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם נעלם צ' רמז על צ' פעמים שכתב צדיק וצדקה בספר משלי וכתוב (ישעיה נח ח) והלך לפניך צדק והצדיקים הולכים קרוב לארון וגם לפני ישראל לפי שכתוב (דברים לא ו) ה' אלהיך הוא ההולך עמך וכתוב (יהושע ח י) ויעל הוא וזקני ישראל לפני העם ויראה הצדיקים אצלו וכתוב (תהלים לד ח) חונה מלאך ה' סביב ליראי ויחלצם (א) וכשהעלה דוד את הארון קיבץ צ' אלף צדיקים ולא רצה שיהיה שם אחיתופל (ב) אמר ר' חנינא שאלית ר' אלעזר בבית מותבא רבא מה נשתנו פטרי חמורים מפטרי רחמים סוסים וגמלים אמר לי גזירת הכתוב הוא ועוד שסייעו את ישראל בשעת יציאתם ממצרים שאין כל אחד ואחד משרא לא היו עמו צ' חמורים לובים טעונים מכספם וזהבם של מצרים ופטרי חמור תפדה בשה ושה בסלע ובערכים צ' שקלים לזכר (ויאל ב טז) קדשו צום (ישעיה כד יא) צוהה על היין וכן (משלי ל) צדיק לעולם בל ימוט (תהלים לו כט) צדיקים ירשו ארץ רמו לפני העם לא היו יוצאים רשעים אלא צדיקים וכן הוא אומר (דברים לא ג) יהושע הוא עובר לפניך (ג) ובספר יונה בן אמיחי (ב ח) היכל קרשך ובספר תהלים נעלם צ' מפסוקי היכל קרשך לא היו מניחים כהן שאינו צדיק להכנס להיכל קרש:

תתתתקלו. (ב) בכורות ל"ח ב'.

תתתתקלו. (ב) ערובין פ"ז ולפנינו: מכבד עשירים. (ג) ירושלמי הוריות פ"ג ה"ד יעו"ש. ובדברים רבה פרשה ראה פסוק כי ירחיב ה'.

תתתתקלה. (ב) ירושלמי חלק ה"ב ולפנינו: צ' אלף זקנים. (ג) בכורות ח' ב'. (ג) ר"ל

בין ההרסים ההרסים מקיימי רמ"ה עשה ככל אבריהם עושים רצונו) וכן אחר אמר
כיון שכתוב שעומד בין ההרסים לאחר שהיה מברך על ההרסים במוצאי שבת היה
טומנם בין הספרים כדי שיקבלו הספרים ריח ומוצאי שבת לוקחם ומברך עליהם:
תתתקמו. (ג) אחד היה משים ספר שבעל פה על ספר שבכתב אמר לו חבירו למה
תעשה כן אמר לו בעבור תקנת ספר שבכתב כי בואת העלייה

תדיר עשן ומוטב שאכנסנו בקונטרס תורה שבעל פה ולא בספר שבכתב:
תתתקמו. (ג) אל יצניע אדם קונטרס בספר כגון קונטרס שאינו נכתב וקונטרסים
שכתוב בו תורה אל יצניע בספר שבעל פה ושבעל פה בספר
שבכתב ולא יכתוב אדם חשבונות בספר ולא לנסות את הקולמוס או את הדיו כי אין
זה כבוד הספר:

תתתקמה. (ד) ואמר להם אנחנו קנינו את אחינו היהודים הנמכרים לגוים כדי
בנו (נחמיה ה ח) מכאן אמרו (א) אין פודין את השבויים
אלא בכדי דמיהן יש חילוק אם חכם הוא או צדיק (ב) וצריכין לו רבים שאני וכן
ספרים אם יש ספר שיש בו חידושים ואין במדינה כיוצא בו הרי פודין ביותר: א"ה)
לא ישים אדם על הספר קולמוס או סכין להצניע כשהולך שיהא מווכן לו נמצא
שלא לצורך הספר עשה ואסור אבל כשמעתיק מניה על השיטה כדי שיהא מוכן
למצוא התיבה. (ב') אחד היה כותב ושם קונטרס על הספר כדי שלא ימעה בשיטין
ואמר לו רבו אם אין בויון הספר היה ראוי שיבוקק בספר לא יתכן שספר ישמש לספר
בזה העניין אפילו תלמוד לחומשין) ג' כתיב (שם שם) וגם אתם תמכרו את אחיכם
ונמכרו לנו ויחרישו ולא מצאו דבר. יהודי אחד היה בשביה בגוים ובא יהודי אחר
בסחורה ביניהם ביקש ממנו הנתפש שיקנהו מן הגוים אמר לו אני באתי לקנות חפצים
להרויח לפרנס את בני ביתי כי המעות אינם שלי אמר לו הנתפש תפדיני והביאני בין
היהודים ותתניני לפרותי בדמים יקרים כמו שהייתה מרויח בשאר סחורות אמר לו
וכשירדו היהודים שאני פדיתך לא יעשו אמר לו ותניני ביד גוים שיתנוני לפרות
ליהודים וכן אמרו (ג) אין פודין ספרים יותר מכדי דמיהן אבל אם יש דברים שאין
מצויין באותה מדינה יפדום ביוקר:

תתתקמו. למי שיש לו זהב ובתים ושאר תכשיטין וצריך למכור או זה או ספרים
לא ימכור ספרים אלא באחרונה ואם יש לו שני פעמים מכל
עניין ועניין כגון שני סדרים של מועד או שני סדרי ישיעות מכל סדר [דף קנ"ו] פעמים
והיה משאל האחר וצריך למכור שאר החפצים תחילה ואחר כך הספרים. אם
באו ממקום רחוק וחפצים לקנות הספרים ואם לא ימכרם להם צריך למכרם האחרים
בוול הרי ימכור ואם) ראובן יש לו ספרים וחפץ למכור ויש לו אה שמעון ואינו
משאל ספריו ללמוד בהן ואיש אחר משאל מוטב שימכור לנכרי ולא לאחיו:

תתתקמן. (ט) סופר אחד סיים ספר לכתוב לוקן והיה הסופר רוצה לכתוב אני פלוני
ביר פלוני כתבתי זה לפלוני ביר פלוני אמר לו המשכירו אינו
רוצה שתכתוב שמי על הספר שכתבתה לי אמר לו למה אמר כי כמה כתבו כן ולא
נתקיים בידם או ביד זרעם כי מכרום:

(ב) כעין ס"פ פס"ז. (ג) חסיד"ד. (ד) חסיד"ז. (ה) חסיד"ח. (ו) חסיד"ט ועיין לעיל
סימן חסיד"ח. (ז) ע"כ. (ח) חסיד"ח. (ט) כפול לעיל סימן חסיד"ח.

תתתקמה. (ב) גיטין מ"ה ב'. (ג) מזה שאמרו שם ג"ח א': עד שאפדנו בכל ממון כו'
ויעשו"ש תורה בכל. (ג) גיטין מ"ה א'.

תתתקנא. במסכת תמורה בפרק יש בקרבנות היחיד (א) אלה אתה כותב ואי אתה כותב (ב) מדרש הלכות (ג) ואגדות אמר דילמא מילתא חדתי שאני (ד) לישנא אחרינא אמרי רבנן על גירסיהון סמיכי כיון דאיכא שכתה כתבין ומחתין דאי מישכתה מילתא מעיינין בסיפרא דאגדתא (ה) בשבת אמרי (תהלים קיט קכו) עת לעשות לה' הפרו תורתך אמרי מוטב תיעקר אות אחת מן התורה ואל תשתנה תורה מישראל ולכך נכתבו משנות ברייתות ותלמוד ומדרשים ותוספות והראשונים כתבום:

תתתקנב. כתיב (איוב יט כג) מי יתן בספר ויוחקו כיון שיש ויוחקו עם פסוק שלמעלה ולא אמר ויוחקו עם בעט ברזל מלמד שספר צריך שירטוט ולא עוד (א) אלא שזכה קולמוס לכתוב בו ספר תורה נביאים וכתובים: **תתתקנג.** (ב) אחד כשהיה כותב היה צריך כמה קולמוסים בשבוע לפי שהיה דוחק הקולמוס בקלף ותיקן לו קולמוס מן עצם של עגור מן השוקיים אעפ"כ כשהיה כותב מוזהר לא היה כותב אלא בקולמוס של קנה אבל דברים שבעל פה היה כותב בקולמוס של עצם אמר לו חבירו אם יפה אתה כותב בשל עצם תכתוב בו וכתב (שם שם כד) בעט ברזל ועופרת:

תתתקנד. (ג) אחד נשבר בו הקולמוס מקום שכותב בו ואחר כך עשה בקולמוס מלאכה אחרת אמר לו החכם כתבתה בו דברים קדושים אם נשבר תננוז אותו ואל תשליכו לארץ שידרכו עליו:

תתתקנה. (ד) כשיש חיכוך לאדם לא יחכך בקולמוס וכל שכן בספר ולא יפתח אבבעוועת להוציא הליחה לא בקולמוס ולא במרצע ולא במחש המיוחד לספרים או לתיקון תפילין ולא יתקן בו הנר שמא ישם בפיו:

תתתקנו. (ה) החכם נכנס בבית סופר שכתב כתבי קדש ראה קולמוסין מונחין על גבי הקרקע אמר לו בקולמוס שכתבת בו כתבי הקדש ושם הקדש אל תולול בוך) ראה כשהתחיל הספר כתב תחילה בגיליון בשם ה' אמר לו למה עשית כן אמר לו על שם שסמך בפרשת בראשית כשנאמר (בראשית ד כו) בשם ה' (שם ה א) ספר תולדות אדם אמר החכם כתיב לקרוא בשם ה' זה ספר שצריך להתפלל שיצליחנו ושיסיים ולא לכתוב בספר בשם ה' דכתיב (דברים יב א) לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו וכתב (משלי ל ו) אל תוסף על דבריו פן יוכיח כך ונכזבת:

תתתקנז. (ו) אחד תיקן עץ קטן להראות בו לנערים האותיות והתיבות טייטשדורייד ולא עשאו בסופו משופע שפייץ בלשון אשכנז והראה בו התיבות והאותיות ואחר כך היה בקצהו גוררו כדי לשפץ אותו והגדר היה משליך לארץ אמר לו החכם לא נכון לעשות כן אלא יתקן תחילה בקצתו דק ואחר כך יראה

(ב) כפ"ט וכפול לעיל סימן תשנ"ג. (ג) תשנ"ט. (ד) תשנ"ז וכפול לעיל סימן תשנ"ח. (ה) ע"כ סי' תשנ"ז ועכ"ל עד סוף סימן כחז' ציטון תשנ"ג. (ו) תשנ"ח.

תתתקנא. (א) לפנינו ליתא אבל ראיתי כי מובאה גירסא זו בשיטה מקובצת בתמורה שם ומשמע שכן היה הגירסא גם לפני רבינו וכן הוא במדרש רבה תשא פמ"ו. ולפי גירסא זו אין מקום לשיטת הרב המניח סוף ספר תחלת חכמה שכתב דהיתר של אגדות היה קודם היתר של הלכות יעו"ש טעמו. ומגירסא זו רואים אנהני כי הותרו כאחד. ועיינין רב"ז שאלה דל"ב. (ג) גם זה ליתא לפנינו ורק משיטה מקובצת שם משמע שכן היתה לפנינו הגירסא. (ד) עיינין רש"י גיטין ס' ב' ד"ה ודברים: אלא מפני שהתורה משתכחת. וכן הוא בקרבן נתנאל על הרא"ש פרק תולין ס"ד. (ה) צ"ל כי הא דר"י ור"ל הוו מעייני בספרא דאגדתא בשבתא, וכן הוא בשיטה מקובצת שם.

תתתקנב. (א) סנהדרין ק"ו ב'.

בו בספר וכן לאחר שכתב בקולמוס דברי תורה והשם ונתקלקל הקולמוס ומנרר בטוב לתקנו לכתוב בו יזהר שלא יפול מה שנורר לארץ כי כל אשר ינע בקדש יקדש : תתתקנה. (ב) אחד היה כותב והיה מן הדיו וב על אצבעותיו אמר לו אביו כשתלך לבית הכסא תרחץ כי לא יתכן כשהדיו על האצבעות שיגע במקום המנופח או בערוה :

תתתקנה. (ג) כשהסופר כותב השם קודם שיסיים אל ירוק אלא אחר שכתב הכל : תתתקם. אל ימהר אדם את השם לכתוב כדי לעמוד בפני תלמיד חכם או זקן : הכותב. (א) את השם ולא סיים כל השם [ע"ב] ובא אביו או רבו או נשיא או זקן לא יסיר את עיניו ולא יזוז לקום ולא ידבר עד שיסיים כל השם ואם שני שמות או שלשה (ב) או יותר כגון ה' אלהים ה' אלהים ה' הוא יודע לא יקום ולא ינוע ולא יסורו עיניו מלכתוב (ג) עד שיסיים את כולם וכתוב (דברים כח נח) ליראה את השם הנכבד והנורא וכתוב (מלאכי ב ה) מפני שמי נחת הוא ואם נצרך לנקבו או דברה אשתו עמו ונתקשה אברו לא יכתוב את השם :

תתתקסא. אם חפץ הסופר לכתוב כגון (שם שם יא) בנדה יהודה ודילג ד' מיהודה לא יעביר הקולמוס על השם (א) אלא קודר וינגזו ואם היה לו לכתוב (דברים ט ח) ויתאנף ה' וכתב ויתנאף ינר נא ויכתוב א"נ : תתתקסב. כתיב (שמות לט ל) ויכתבו עליו מכתב פתוחי חותם קדש לה' ויכתבו לימד שבפני רבים נכתב השם כגון בעשרה וכתוב (ויקרא כב לב) ונקדשתי בתוך בני ישראל וכך היו הראשונים עושים כשכותבין ספר התורה היו כותבין השמות בעשרה צדיקים ויש אומרים הוצרך בפני רבים לכותבו כדי להזהירו שיכתוב לשמה שאם יכתוב שלא לשמה שטעון נגיוה (א) וגם האותיות בפעם אחת כולם היו והיו הבקאים קודם כותבין על הקלף כדי שיראה הסופר המובהק והמובהק כהלכה ויכתבו עליו מכתב פתוחי חותם קדש לה' למה אמר ויכתבו ויכתוב לשון יחיד היה צריך לומר והלא רק אחד כותב והיו חלוקים על זה בימי קדם יש אומרים לפי שהשם הקדש לה' למטה וקדש למעלה וכתב אחד השם ומה צריך לשיטה אחת או לשני שיטין והלא לדברי (ב) הכל שתים כותבין בלא שירטוט וכתב אהר קדש ואחר כתב לה' שיהא תחילת השם ביד אחד וקדש ביד אחר :

תתתקסג. (ד) אחד היה מעתיק מן הספרים ומן הפירושים והיה קורא בפיו תחילה כל מה שהיה כותב (א) היה קורא בפה תחילה אמרו לו למה אתה קורא קודם שאתה כותב אמר קבלתי כשאדם מוצא מפיו השדים שומעים ומברכין אותו ועוד יזכור מה שיכתוב וכתוב (שמות יג ט) למען תהיה תורת ה' בפיך וסמך ליה (שם שם) לזכרון :

(ב) כעין זה לעיל ס"י ח"ל. (ג) כעין זה לעיל סימן תש"ע. (ד) וכלן ועד סוף הקימן כעול לעיל סימן תש"כ. (ד) הקימן הזה כעול לעיל סימן תש"כ. וכו'.

תתתקס. (ה) ירושלמי פ"ה דברכות ה"א תוספתא שם פ"ג. (ו) בירושלמי שם ליתא אבל בתוספתא שם איתא : חמשה או ששה שמות. (ז) צ"ע כי הלא בירושלמי שם אמרו כי בין שם אחד לשני רשאי להפסיק וכן משמע בתוספתא שם. (ח) במסכת סוחרים פ"ה ה"ב אמרו שיתלה הדלי"ת מלמעלה. תתתקסב. (ה) ר"ל שיכתוב אותיות השם כסדרן והרמב"ם לא הביא זה בה' ס"ת. (ז) גיטין ו' ב' ויעניין ירושלמי יומא פ"א ה"ה ומגילה פ"א ה"ש ובבלי שבת ס"ג ב' וסוכה ה' א' והמאור עינים חלק ימי עולם פ"ג שהאריך בזה. תתתקסג. (ב) כמו שאמרו בבא בתרא ט"ו ב' : ומשה אומר וכותב.

גם כאן כתוב ענייני שבת:

תתתתקסד. אמרינן בפרק גיד הנשה (א) (דניאל י ו) ונוייתו כתרשיש תרין אלפי פרסאות הוי וכן מידת המלאך וכן שביית שבת אלפים לכל רוח בשתחלקם לאמה רוחב יהיו אלפים פרסאות על שם (תהלים צא יא) כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך (שם לר ח) חנה מלאך ה' סביב ליראיו על מנת (ישעיה נח יג) אם תשיב משבת ונליך ביום " פרסאות הרי במאתים ימים אלפים פרסאות וכן המלאך לכך תחום שבת כן לומר אם תשמור שבת מלאך הממונה לשמור שבת אע"פ שתחום שבת אלפים פרסאות דוקא באורך אבל ברוחב אמה ולמלאך אין כן:

תתתתקסה. לעולם יעסוק אדם במלאכה שאין בה עון ויחשוב מתחילה אם איפשר להיות בלא עון שנאמר (איוב לו ג) אשא רעי למרחוק ולפעלי אתן צדק בנני מי שעסקו לילך למרחקים עם סחורתו פעמים שלא יגיע לעיר בערב שבת מבעוד יום ולא יוסיף מחול על הקרש ולא ידור האדם בעיר של ניום שבשבת יום השוק לפי שבאים לעיר מקצת בערב שבת והוא אינו יכול לעשות בשבת משא ומתן ולא יקבל שבת בעתו מפני טירודו ועוד ידאג פן יעברו מהעיר בשבת ויעצב וידבר בשבת עמהן וכתוב (ישעיה נח יג) ממצוא חפצך ודבר דבר ואל יעסוק במלאכה שאין לו יכולת לקבוע עתים לתורה ואם יכול אדם להתפרנס במקום קרוב והולך במקום רחוק למקום סכנה נפשות אסור דכתיב (ש"ב כג טו) ויחאוה דוד ויאמר מי ישקני מים מבור בית לחם (שם שם טז) ולא אבה לשחותם הנה שלשה הגבורים שסיכנו עצמם עבור דברי תורה (א) לא נכתבו שמותם ואם בשביל דברי תורה כן כל שכן בשביל ממון לכן כל מי שבעבורו באו בסכנת נפש לא יתכן ליהנות ממנו: תתתתקסו. האדם ההולך בדרך ביום ששי יחשוב ויחקור בליל ששי אנה [דף קניח] ובאיוה מקום יפגע עת מנחה כלומר בטי' שעות או ב"י שעות

שמה הדרך גדול כך מה שסבורין לבא בעוד היום גדול שמה לא יבא עד קדושת היום ויחקור אם סכנה בדרך שמה יבא למקום סכנה ויאמרו לחלל שבת ולרכוב כדי שלא ישאר בשדה לכך מוטב לישאר בחצי היום במקום שלום או במקום שלן בלילה כדי שלא ישים עצמו למקום סכנה ושלא יוכל לקבל שבת מבעוד יום בעונתו ואם אומר אני יודע בעצמי שאם אפגע בשעה שיש לקבל שבת אפילו במקום סכנה לא אוזז ממקומי מצוה גדולה הוא עושה שאפילו במקום סכנה אינו חושש על נופו ועל ממנו ומכל מקום אם באו עליו ליסמין להזיק לנופו ויוכל לרכוב לנוס מפניהם ינוס מפני פיקוח נפש אבל עתיד ליתן את הדין למה גרם לעצמו לחלל שבת ואם עבר וידע שיפגע במקום סכנה בעת קדושת שבת והתירו בו ולא חשש ופגעו בו ליסמין ואמר פה אמות כיון שאני פשעתי ונעשה לו נס וניצל:

תתתתקסז. ב) כתיב (שמות כ ח) זכור את יום השבת (א) זכור מאחר שבא להשכיחו אם צריך ביום ששי הולך לעולמו קודם חצות לא יצוה להמתין עד לערב פן יחללו שבת ואם לעת ערב ימות יצוה שלא יבכו בשבת

(ב) כסל לעיל סימן תקס"ט.

תתתתקסד. (ב) צ"א ב'.

תתתתקסה. (ב) בבא קמא ס"ח א'.

תתתתקסו. (ב) ביצה ט"ו ב'.

עליו ויוהירם על המאכל שתיקנו לשבת זכור את יום השבת מכל דברים שבאים להשכיחו ור' אליעזר כעם על הורקנוס בנו כראמרין במסכת סנהדרין (ב) ואותו היום ערב שבת היה ונכנס הורקנוס לחלוץ תפיליו נער בו ויצא בנוספה אמר להם להביריו של אביו כמדומה אני שדעתו של אבא נטרפה אם' לו דעתו ודעת אמו נטרפה היאך מניחין איסור סקילה ועוסקין באיסור שבות לפיכך לא יצוה לקוברו לעת ערב פן יחללו שבת:

תתתקסח. (ב) בני אדם הלכו לעשות לוייה עם צדיק אחד בערב שבת אמר להם שובו לבתיכם ותתקנו מאכל לשבת ולעשות צרכי שבת וכתוב (שמות כ ה) זכור את יום השבת מדבר אחר שבא להשכיחו: **תתתקסט.** אם הנוים תפשו את יהודי עשיר ורחקו אותו לכתוב בשבת שישלחו את הכסף שעשו פשרה בכך וכך והיהודי התפוש היה יכול לעשות פשרה עד מוצאי שבת ולא רצה היהודי אלא כתב בשבת לאחר שההיורוהו בביתו יש לו לתת לעניים לצרכי שבת כפי ממון שהיה התופשו מקבל להמתין עד מוצ"ש לכתוב: **תתתקע.** שנים שנתקוטטו בשבת או ביו"ט ויד הטובים תקיפה (א) תחילה ישימו עליהם דין על מה שחיללו יום הקדש ואחר כך על מה שביניהם: **תתתקעא.** (א) כתיב (דברים טו טו) והיתה אך שמה לרבות לילי יום טוב האחרון של חג (ב) יכול בכדור (ג) או בפסיעה נסה ת"ל אך. לא יתלוש אדם בשבת (ד) בשער עבדו אע"פ שאינו מתכוין לתלוש:

תתתקעב. בימות החמה שיש פרעושים ומתחכך גוף האדם ואפילו אם מתחכך דרך חלוק שמה ימית הפרעושים לכך לא יתחכך בכח (א) פסיק רישיה ולא ימות לכך (ג) לא ישים אצבעו בכח על הפרעוש פן ימיתנו: **תתתקעג.** זקן אחד נכנס בבית אחד שמע שבנו הקטן כארבע שנים היה הילד ואמר לאביו בן הוונה ואביו מכהו על זה והילד היה מחלל שבת ולא אמר לו דבר אמר לו הוקן למה אתה מקפיד על זה שקראך בן זונה אם אין בו דעת שיודע מה הוא זונה למה קשה לך ואם יש בו דעת מה מוסיף הרי הוא מחרף לעצמו אם יש בו דעת היה לך למונעו מלחלל שבת ואם יש בו דעת להבחין מה הוא בן הוונה כך יש בו דעת להבחין שלא יחלל שבת:

תתתקעד. אדם שיש לו אילן פירות בחצרו צריך לעשות קוצים על הגדר כדי שלא יפרצו ולא יעלו הילדים ויתלשו בשבת הפירות מן האילן ועל הילדים לא יתכן לומר (א) הלעישהו לרשע וימות: **תתתקעה.** מעשה באחד שהיה לו פרדס ולא היה רוצה לקחת פרי אחד עד שיתבשלו הפירות ולא הניח שום אדם להכנס בו עד שהיו

(ב) נכנס לעיל סימן תק"ץ נשיטויס. (ג) כעין זה לעיל סימן כ"י. (ד) סמ"ק.

(3) ס"ח א'.

תתתקע. (ב) ר"ל שהזמינו לזון בערכאות ביו"ט ובוזה חילל יו"ט. **תתתקעא.** (ה) סוכה מ"ח א'. (3) בירושלמי תענית פ"ד ה"ה: טור שמעון למה חרב ו"א שהיו משחקין בכדור ופירש המפרש: בשבת ויעוין חוספתא שבת פ"א: כגון אלה המשחקין בכדור ברה"ר כ"י משמע שמותר. והשבלי חלקט סי' קכ"א אוסר ג"כ יעו"ש. (ג) עיין בשו"ע או"ח סי' ש"מ ס"ב שאם מתענג בזה מותר. (ד) אולי צ"ל בשערו וכמ"ש לעיל סי' תר"י: לא ינתק שער ראשו וחיבת עבדו יש למחוק.

תתתקעב. (ב) בזבחים צ"א ב' רש"י ד"ה הא ר"ש כתב: וא"ת פסיק רישיה ולא ימות הוא כ"י דבר שאין מתכוין הוא ולפ"ז גם כאן אינו מתכוין להמית הפרעוש רק להסירו ולמה נאסר? וצ"ע.

תתתקעד. (ה) בבא קמא ס"ח א'.

מבושלים לפי שאמר כך אני מקובל כל מי שמונע מלקחת הפירות עד שיתבשלו מאריכין ימיו ושנותיו ובתיב (איוב ה כו) תבא בכלח אלי קבר בעלות גדיש בעתו וימת האיש ההוא זקן ושבע ימים [ע"ב] והיה לו עושר וכבוד והנחיל לבניו ומקרא מסייעו (תהלים א ג) אשר פרו יתן בעתו ועלהו לא יכול אז וכל אשר יעשה יצליח:

תתתקעו. 6. לא יתענה אדם בשבת (א) על שרואה בחלום שלוקחין לו ממונו אלא על מה שיכולין לחלל עליו את השבת:

תתתקעז. 3. דליקה היתה בשבת והיה יהודים ילדים יהודים וגוים ולא היה ניכר איזה של יהודים והיה שם יהודי ומגלהו ורואה אם הוא

ערל או נימול אמרו לו הדליקה ננעה עד הנפש אדהכי והכי ישרפו אלא תציל הכל (א) וחילול שבת שעשו בעבור היהודים אע"פ שמקצת היו ילדי גוים אין להתענות על כך אבל אם חילל שבת בעבור שסבור יהודי הוא והיה גוי ולא היה ביניהם יהודים צריך תעניות ולא כל כך כיון שלא היה לו שהות לחקור וכוונתו להציל יהודי:

תתתקעת. 2. הנולד בשבת (א) ירחצוהו במים חמים בלא הבגד שמעשפין בו הקטנים כשמרחיצין אותו שקורין ונדל"א בלשון אשכנז:

תתתקעט. אחד חסיד היה לובש בשבת בגדיו החמודות אע"פ שהיו יורדין נשמים ולא היה מונע ללובשם (קהלת ו יד) ביום טובה היה כמוב:

תתתקנף. כשאומר בשבת (א) מת משה אבל בשבת (ב) לא כתב ולא נקבר בשבת (ג) וגם בכנפי השכינה ארבעה מילין (ד) לא יתכן:

תתתקפא. 7. זקן אחד היה מדליק נרות בערב שבת בא איש אחד ואמר עוד היום גדול וכיבה הנרות אמר הזקן לא יאריך ימים וכן היה:

תתתקפב. 8. למי שנשלח לו ביום ששי או תרגנולת או דגים ואמר השליח פלוני שלח לך כדי שתאכל בשבת (א) זה אינו רשאי לאכול אותו בחול

אלא בשבת ואם יש הרבה ונשאר לו יתן לבני ביתו ואם יאמר אל יאכל אדם אלא אתה כדי שיהיה לו זכות אל יתן לשפחתו כיון שלא ניתן לו אלא ע"מ לאוכלו יחיד. (לאחריו) שלחו לו בערב שבת אמרו לו תאכל בשבת ולא היה צריך שהיה לו דיי אם יודע שאם היה אוכל בחול שהיו מקפדין אם בן לא יאכל בחול ויצניע לשבת אחרת ואם דבר שלא יוכל להצניע יאכל בחול שלא ילך לאיבוד:

מליק עניין שבת.

(ה) חס"ס. 3 (חס"ט. 2) עיין לעיל סיון ח"א. ד) כפול לעיל סיון חל"ה. 5) חז"ע. 1) חז"ע. ח.

תתתקעו. (ה) מובא במגן אברהם סי' רפ"ח סק"י.

תתתקעז. (ה) עיין או"ח סי' של"ד סכ"ו.

תתתקעה. (ה) שבת קכ"ט ב' וכן הביא הכל בו הלכות יו"ט סי' נ"ח ועיין לעיל סימן תר"א.

תתתקפא. (ה) עיין תוס' מנחות ל' א' ד"ה מכאן ומ"ז או"ח סי' רצ"ב סק"ב ויש להעיר כי

לפי מה שאמרו שכו' באדר מת משה (קדושין ל"ח א') לא יתול בשבת כמבואר

באו"ח סי' תכ"ח ס"ב. (ג) כן כתב רמ"ע מפאני במאמר חקור דין ח"ש פ"ג ובשביל זה רצה

להחליט כתנא דסדר עולם המובא ברא"ש פרק ערבי פסחים שמת בערב שבת, וזה שמשך רבינו

כתב י"ג ספרי תורה הוא כמדרש רבה פרשה וילך ובפסיקתא דרב כהנא פוסקא וזאת הברכה, אבל

לא נזכר שם שכתב באותו יום שמת, וכן הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשנה כתב כי משה כתב

י"ג ס"ת ולא הזכיר כי כתב באותו יום שמת. (ג) מוטב י"ג ב' ובתוספתא שם פ"ד וירושלמי שם

פ"ד: ארבעה מילין מוטל משה בכנפי שכינה. (ד) שתי תיבות אלו אינן מובנים ואולי ר"ל שגם

מפני זה אין לנו לומר שנקבר בשבת רק היה מוטל בכנפי שכינה.

תתתקפב. (ה) מזה דכל המעביר על דעת בעת"ב נקרא גזולן בבא מציעא ע"ח ב' אבל

יעו"ש כי לא קי"ל כר"מ רק כרשב"ג דמיקל, ועוד הלא סעודת פורים היא ג"כ

מצוה כמ"ש הרמ"א או"ח סי' תרצ"ה סי"א ואפ"ה פסק בס"י תרצ"ד ס"ב דהעני יוכל לשנות המעוה

לכל מה שירצה ויעיין תשובות בשמים ראש סי' צ"ג ולעיל סי' תתתק"ק.

ספר חסידים

תתתקפ"ה. (א) מנחת כהן משיח היתה מחציתה בבקר ומחציתה בערב ושמן לזנוחצי בבקר ולזנוחצי בערב והם י"ב רביעיות כנגד י"ב שעות שביום וגם התמיד של שחר ג' לזנין והם י"ב רביעיות כנגד י"ב שעות שביום וגם רביעיות נם התמיד של בין הערבים כנגד י"ב שעות שבלילה. שיעור כוס של ברכה (ב) שעה ובשבת ד' כבשים ועמם יין שיעור כוס ברכה כ"ד כוסות עם התמידין וכ"ד כוסות עם המוספין על שם לחם יומים כי קורא לו שני ימים ולמה שיעור כוס של ברכה כנגד השעה כדי שיתברכו ישראל בכל שעה ויוולדו הילדים בשעה טובה ואם יוולדו בשעה רעה יהפכו רעות לטובה ולברכה וזהו וטוב בעיניך לברך את ישראל בכל עת ובכל שעה בשלומך וכתוב (במדבר כד א) כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל ולא הלך כפעם בפעם וגו' ולכן (תהלים לד ב) אברכה את ה' בכל עת תמיד תהלתי בפי וכתוב (ישעיה סה ח) כאשר ימצא התירוש באשכול ואמר אל תשחיתו כי ברכה בו הרי יהפוך לברכה הקללה כשמברכין בו להקב"ה (ג) ואומרים שירה על ניסוך היין ובראש חדש מקריבין מנחות ושמן ויין (ד) תשבח רביעיות ובהרש החמה תש"ל שעות וחצי שעה הרי בשעה וחצי שעה יותר שמושבות לתקופות ולכן כתיב בראש חדש ורביעית ההין לכבש יין ולכבש התמיד כך רביעיות כנגד כ"ד שעות ביום ובלילה:

תתתקפ"ה. ארבעה שלחנות מפה וארבעה שלחנות מפה לכתף השער שמונה שלחנות עליהם ישחמו וארבעה שלחנות לעולה אבני גזית אורך אמה אחת וחצי ורוחב אמה אחת וחצי וגובה אמה אחת [דף קנ"ט] אליהם (יחזקאל מא) הרי תפ"ו טפחים הרי לח' שלחנות ח' כורים שהם ו' מקוואות בח' כורין יכול לזרוע שדה ס' ריבוא אמות כנגד ס' ריבוא ישראל ולכן היו מקריבין עם קרבנות עשרונים ת"ת שני"ד. . . השנה מאה כבשים בראשי חדשים פ"ד כבשים בחג המצות ג' כבשים בחג השבועות י"ו כבשים בראש השנה ו' ביום הכפורים בחג הסוכות צ"ח כבשים בשמיני ו' הרי רס"ט כבשים ועשרונים ש"ע פרים רי"ד לעולה ביום הכפורים ואילים אז מ"א ואם כ' אילים הרי מ' אילים בשנה ר"י לפרים שמ"ב עשרונים לאילים פ' עשרונים ועומר ציבור לני' שנים ט"ו עשרונים הרי לה' שנה שנה ושבתות ר"ח עשרון הרי ש"ע עומר פ"ה ועמר וב' שליש השבתות ח' תמנה כ"ד לשלש שנים אלף וצ"ח ימים הרי ש"ב עשרונים קנ"ו שבתות ש"ב כבשים שמ"ב פרים אלף כ"ו עשרונים ק"ב אילים ר"מ עשרונים ובחדש העיבור ט"ו עשרונים וב' כבשים בל"ו חדשים ובימים תת"ן הרי אלפים ות' עשרון הרי ת"ת עשרונים ב' שנה הם ה' כורין ו' מקוואות יכולין לזרוע בהן ס' ריבוא אמות כנגד מקום עמדתן לבד מעומר שעורים לעומר יבא:

תתתקפ"ה. (ב) כיון (א) שביום דן שלש שעות (ב) וכן בלילה אם כן בראש השנה וביום הכפורים כמו כן דן שש שעות אם כן מה יש בין אותם ימים לשאר ימים אלא ביום דן על הנוהג על הבריות (ג) באותו יום ובראש השנה על עליונים ותחתונים על כל מה שיהיה באותה שנה או לשנים רבות כגון (מ"ב ח א) קרא ה' לרעב וגם בא אל הארץ שבע שנים וכן (ירמיה כב ל) גבר לא יצלה בימיו יש מלך שגנור בימיו להיות מלחמות ויש מלך ששלום בימיו ויש שרעב בימיו באותה מדינה שהמלך שם יהיה רעב ויש שהיה שובע כל ימיו כמו בימי שלמה המלך:

(ב) מספ"ט וכענין זה נסמך ל"ב כ"ד"ה כיון.

תתתקפ"ה. (ב) ויקרא ו' ט"ו. (ג) ר"ל חלק י"ב. (ד) ערכין ו"א א'. (ד) לא אוכל לכונן המספר. **תתתקפ"ה.** עבודה זרה ג' ב' ורש"י שם פירש דאיתא כמ"ד אדם נידון בכל יום. (ג) בירושלמי ר"ה פ"א ח"ג איתא ואת העכו"ם דן בלילה. (ד) יענין מג"א ס' תקצ"א סק"ט.

תתתקפו. בראש השנה הקב"ה נזר ויש מליץ להעביר כמו למצרים נזר שבע שנים רעב (א) בא יעקב והעביר חמש שנים בתפילתו:

תתתקפו. איך ביום אחד בראש השנה הן כל העולם ויש בני אדם יותר מרגעים והוא הן זה אחר זה (א) כבני מרון כבני אימרא לעשר זה אחר זה יש שאומרים בפעם אחת יוציא נזירות רבות מפיו על הרבים שנאמר (ירמיה יח ז) רגע אדבר על נזי ועל ממלכה כמו בדיבור אחד ואמר (ש"א ב ג) כי אל דעות ה' בפעם אחת דעתו לרע ולטוב וכן נזירותיו ואשר כתוב (תהלים סט יד) ואני תפילתי לך ה' עת רצון למעט בעת זעם אף על פי שכל היום וכל הלילה שנועם על אחד רצונו על אחר ויש שאומרים מה שרן את העולם ביום אחד כי דיבור נזירותיו מהרה חושה ויספיק לכל העולם כולו ויש אומרים מעשה ניסים הרי מקום בנס שהרי (ב) יהושע צמצם כל ישראל בין שני בדי ארון כאילו הם בני עליונים שכן המלאכים. כך זמן בנס שהרי (ג) משה כתב י"ג ספרי תורות ביום אחד מעשה ניסים היה כך ביום ראש השנה מעשה ניסים: **תתתקפה.** בי עשית משפטי ודיני ישבת לכסא שופט צדק (שם ט ה) כשנזר על המלך אז יושב על הכסא (דניאל ז ט) כרסיה שביבין דנור וכן כשרן על אחאב (א) ואז כל צכא השמים שם:

תתתקפט. (ב) בתיב (מלאכי א ו) ואם אדונים אני איה מוראי למה בלשון רבים אדונים כי השליח מדבר כאילו בו תלוי והוא ביד ה' שנאמר (בראשית טו י) ויאמר לה מלאך ה' הרבה ארבה את זרעך כאילו המלאך תולה בו וכתוב (שם שם יג) ותקרא שם ה' הדובר אליה אתה אל ראי ואמר דניאל (י יז) והיך יוכל עבד אדני זה לדבר עם אדני זה אע"פ שיש שרים למעלה וכתוב (שם י יג) השרים הראשונים (שם יב א) השר הגדול ולא יקראו המלאכים לשרים אדונים אע"פ שממונים עליהם לפי שאין למלאכים מלך אלא הקב"ה בלבד ואשר כתוב (תהלים סח יג) מלכי צבאות ידודון ידודון כאילו כתוב מלאכי צבאות והממונים על המלכים אינם אדונים על הממונים ולא על הענינים וכתוב (שם ח ב) ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ שלא יאמר מלאך אחד למלאך אחר אדני וזה המלאך שאמר להגר הרבה ארבה היה ממונה להרבות זרעו של ישמעאל ואם יקשה בעיני אדם [ע"ב] מה ברכה היה שבישר הקב"ה את אברהם אבינו להרבות זרע של ישמעאל ולבסוף אין להם חלק באלהי ישראל כך יוכל לומר בעשרת השבטים אלא בימות המשיח (ישעיה סא ה) ורעו צאנכם (שם ס ז) כל צאן קדר יקבצו לך ועוד בימי אברהם היו שומרים מצות אברהם ואחר דורות טעו כמו בימי ירבעם אדונים נקרא הקב"ה אדון לעליונים אדון לתחתונים (יהושע ו יד) אני שר צבא ה' עתה באתי אע"פ שהוא לא יקרא אדון לפי שאין למלאכים מלך אלא הקב"ה שנאמר (דניאל

ד לד) למלך שמיא:

(ב) תתתקפ"ה.

תתתקפו. (ב) תוספתא סוכה פ"י: עד שלא ירד יעקב אבינו למצרים היה רעב במצרים משורד מה הוא אומר הא רכס זרע וזרעם. ר' יוסי אומר כיון שבת יעקב חזר ליושנו ובספרי עקב פוסקא ל"ח: ירד יעקב אצל פרעה ורדה ברכה לרגלו כו' במה ברכו שנמנע ממנו שני רעב (ובהגהות כאיר עין לא הביא התוספתא הג"ל) מוכא ברש"י בראשית מ"ז ו"ט. ור"א עשטיין בספרו מקדמוניות צד 138 מביא דברי רש"י ולא הערה מקורם ויעוין רמב"ן על התורה בבראשית שם.

תתתקפו. (ב) ר"ה ט"ז אי. (ג) בראשית רבה פ"ה. (ג) המרדכי פרק ערכי פסחים מביא זה בשם הספרי וכבר העיר הגאון מוהר"צ חיות כי לא נמצא שם רק ברכה פרשה ויך ובירושלאבי סוטה פ"ה איתא שמושה כתב חמשה ס"ת.

תתתקפה. (ב) מלכים א' כ"ב ט.

תתתקנץ. כתיב (מ"א כ כח) אלהי הרים יי ולא אלהי עמקים למה אמרו כך יש הרים שאינם סובלים קול אדם ולא קול בהמה שמאה והר חורב משונה יותר שאפילו בהמה שהורה אינו סובל וכתיב (שמות לד ג) גם הצאן והבקר אל ירעו (א) וגם חיה אל ירעו אל מול ההר ההוא ובשעולים על אותם הרים הגבוהים קושרים בנדר על פיהם ואם ידברו או יהיה קול אדם או קול בהמה שם יהיו רעמים וברקים או שלג ולא יהיה יכול לסבול והנה כאשר כתוב שהיה וועד של שלש חבורות של מלאכי השרת שם שנאמר (מ"א יט יא יב) לא ברוח ה' ולא ברעש ה' ולא באש ה' ולכך קדוש קדוש קדוש הרי בהר חורב וכן בהרים הגבוהים יש וועד המלאכים לשמוע הנגזרות שם ולכך שואלים איה מקום כבודו באיזה הר הרי כתיב (תהלים סח טז) הר אלהים הר בשן הר גבננים (שם שם יז) ההר חמד אלהים לשבתו וכתיב (שם שם יח) רכב אלהים ריבנות אלפי שנאן ה' בם סיני בקדש ואשר כתוב (ישעיה סו א) השמים כסאי וכתיב (ישעיה יד יז) אשר תעוף בשמים כי אינו על גבי הרקיע אלא בנובה האוויר וכתיב (ישעיה יד יז) ואתה אמרת בלבבך השמים אעלה ממעל לכוכבי אל ארים כסאי ואשב בהר מועד בירכתי צפון אעלה על כמתי עב אדמה לעליון הרי אמר השמים ופירש בהר מועד הר גבוה קורא השמים אותו הר שעננים למטה מראש ההר וכתיב אדמה לעליון שעליו נראה בהרים הגבוהים וכתיב בהר מועד וכתיב הר אלהים וזהו שנא' (מ"ב ב טז) פן נשאו רוח ה' וישלכנו באחד ההרים במקום וועד המלאכים עם הכבוד או באחת הגאיות ומן הגיא יעלה להר במקום שאין דרים בני אדם ששם תדיר נועדים לגזור על הענין של בני אדם ואם תאמר למה להם להוועד על ההרים והלא היה בית המקדש ולמה יוועדו שם כי אליהו לא יכול שם ללכת כי בת אחאב שם ואע"פ שבית המקדש קיים היה הכבוד בוועד המלאכים כדכתיב (הושע ה טז) אלך אשובה אל מקומי להר חורב כי וועד המלאכים על ההרים וכתיב (עמוס ד יג) כי הגה יוצר הרים וברא רוח ומגיד לאדם מה שחו שם על ההרים מתוועדים ומגיד שיח בני אדם ועל פי הדברים גזורים וגם שולח שמה לימים לאדם מה שחולם ורואה:

תתתקצא. למה אמר (בראשית א כו) נעשה אדם למה לא כלל כל הבהמות בזה העניין לשון שאילה לרבים כמו ששואל על האדם נעשה אדם לפי שנברא בצלם ובדמות ומלאכים יש להזקק עם האדם לזווג ולשומרו ולחייבו ולדונו לזווגו כמו שנאמר (שם כד מ) ישלח מלאכו אתך והצליח דרכך ולשומרו שנא' (תהלים צא יא) כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך ולחייבו שנאמר (מ"א כב ב) מי יפתח את אחאב שאל למלאכים. ולדונו שנאמר (תהלים לה ו) ומלאך ה' רדפם וכתיב (שם שם ה) ומלאך ה' דוחה וכתיב (משלי יז יא) ומלאך אכזרי ישלח בו ולסייעו שנא' (מ"ב ו יז) והנה ההר מלא סוסים ורכב אש סביבת אלישע ולכך נאמר באדם נעשה אדם:

ספר החסידים במשלי שלמה:

תתתקצב. נזם זהב וחלי כתם מוכיח חכם על און שמעת (משלי כה יב) למה כתב זה המשל אלא זה מגיד לנו לפי שכתוב (שמות יא ב) דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב ושמלות וכת'

תתתקצ. (ה) מכילתא יתרו מסכת בחדש פרשה ג.